

ISSN: 1857-6710

Бр. 18 Цена: 50 ден. февруари 2011 год.

ШТИТ

МАГАЗИН НА МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ОДБРАНА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

ВО ЈАНУАРИ 1991 ГОДИНА БЕШЕ ОТВОРЕНА
НОВА СТРАНИЦА НА МАКЕДОНСКАТА ИСТОРИЈА

20 НЕПОВТОРЛИВИ
ГОДИНИ

ПО ЧЕКОРОТ НА ПРЕТХОДНИТЕ ГЕНЕРАЦИИ-МИРОВНИЦИ

**НОВ КОНТИНГЕНТ НА
АРМ ВО АВГАНИСТАН**

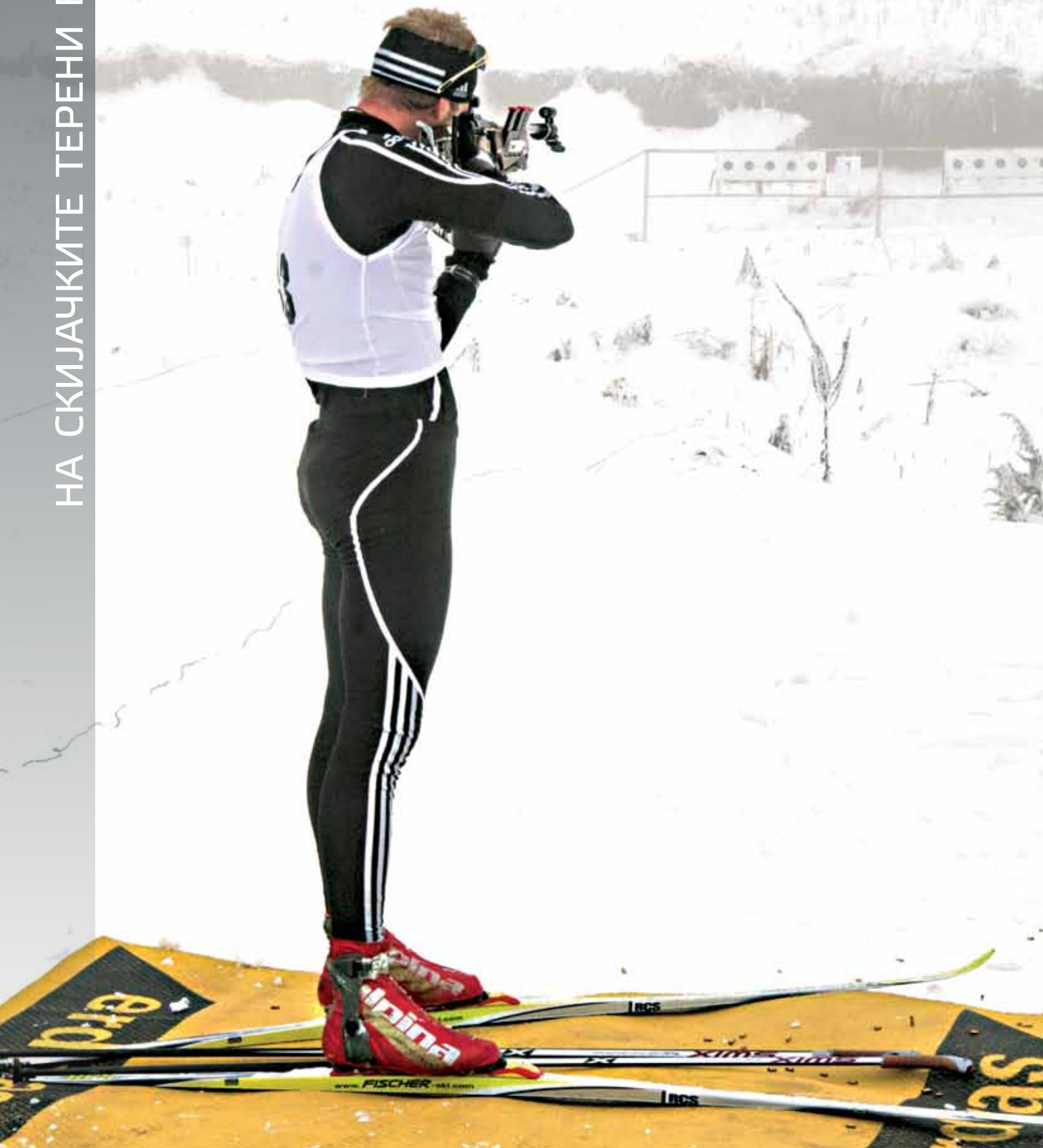
ВО КОМАНДАТА ЗА ЛОГИСТИЧКА ПОДДРШКА НА АРМ

ОД ИГЛИ ДО ТЕНКОВИ

★ АРМ - НАТО ★ РАПОРТИРАЊЕ ★ ОРУЖЈЕ ★ ВОЕНА ИСТОРИЈА ★ ИГРИ И СИМУЛАЦИИ ★

НА СКИЈАЧКИТЕ ТЕРЕНИ ВО КРУШЕВО

ОСМИ АРМИСКИ КУП ВО БИАТЛОН

Страница
8

**ИНТЕРВЈУ
СО КЕВИН КАМИНСКИ,
ГЛАВНИОТ ИНЖЕНЕР ЗА
ТЕСТИРАЊЕ НА М4**

Страница
14

**ХЕСКО – МОДЕРНА АЛТЕРНАТИВА
НА ВРЕКИТЕ СО ПЕСОК**

ФОРТИФИКАЦИСКИ СИСТЕМИ ЗА ЗАШТИТА

Страница
19

НЕВИДЛИВОТ ЗАШТИТНИК

ABL – ВОЗДУХОПЛОВНИОТ ЛАСЕР НА USAF

Страница
27

ПРВАТА ПРЕВЕНТИВНА МИСИЈА НА ООН

ИСКУСВАТА НА УНПРЕДЕП ВО МАКЕДОНИЈА

Страница
32

НЕПРИЈАТЕЛИ НА ОГНОТ

„SMOKEJUMPERS“ – ПАДОБРАНЦИ
ЗА СПЕЦИЈАЛНИ НАМЕНИ

Страница
40

СТРАТЕГИСКА КОМУНИКАЦИЈА

ОСВРТ НА ЈАВНАТА ДИПЛОМАТИЈА И
ОДНОСИТЕ СО ЈАВНОСТА ВО СОВРЕМЕНИОТ СВЕТ

Страница
44

СЕЈАЧИ НА РАДИЈАЦИЈА

НЕСРЕЌИТЕ НА ЧЕТИРИ
„НУКЛЕАРНИ“ В-52 БОМБАРДЕРИ

Страница
56

ДОБРО УТРО ВИЕТНАМ

БИТКАТА ЗА ВИСТИНАТА ВО ВРЕМЕ НА ВОЈНА

Страница
11

Страница
22

Страница
48

**ШТИТ - Година III, број 18, февруари 2011 година, излегува еднаш месечно
ИЗДАВАЧ - МИНИСТЕРСТВО ЗА ОДБРАНА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

ИЗДАВАЧКИ СОВЕТ

Емил Димитриев (претседател)
Генерал-мајор Насер Сејдини, Сашко Димов, полковник Мирче Ѓорѓоски, потполковник Здравко Ризовски,
потполковник Мери Ринцова, проф. д-р Ѓорѓи Малковски

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Здравко Ризовски, потполковник

РЕДАКЦИЈА

Васил Дичевски (новинар-уредник), Кристина Илиевска (новинар-уредник), Билјана Иванова (технички, ликовно-графички уредник); Иван Петрушевски (новинар); Ксенија Митева (лектор); Александар Атанасов (фотографии)

КОНЦЕПТУАЛЕН КОНСАЛТИНГ, АРТ ДИРЕКЦИЈА И ДИЗАЈН

Жарко Стојановиќ, Оливер Курчиев, Весна Вујадиновиќ, Стефан Смиљаноски

Печати: „Европа 92“ – Кочани

АДРЕСА НА РЕДАКЦИЈАТА

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОДБРАНА - СПИСАНИЕ „ШТИТ“
ул. „Орце Николов“ 66 1000 Скопје
Телефони: 02 328 24 17; 02 328 20 58
Факс: 02 3113 527; 02 3128 276
www.morm.gov.mk; E-mail: stit@morm.gov.mk

ЦЕНАТА НА ЕДЕН ПРИМЕРОК Е 50 ДЕНАРИ
ГОДИШНА ПРЕТПЛАТА 600 ДЕНАРИ

жиро с-ка 050010011678720
(повикување на број: 725939-10)
даночен број: 4030990271748
ТС 100000000063095

Советодавниот тим на НАТО во Република Македонија се трансформираше и доби нова улога. Во иднина претставниците на Алијансата во нашата земја првенствено ќе работат на советување на македонските власти во врска со одбранбените реформи. Воедно НАТО-тимот во земјата, исто така, ќе претставува и „отворена врата“ за комуникација со структурите на Алијансата. Од неговото формирање во април 2002 година до денес НАТО-советодавниот тим во нашата земја и Министерството за одбрана делуваа како еден тим.

Во изминатиот период улогата на претставниците на Алијансата во нашата земја беше двојна. Мисијата на Штабот на НАТО беше да ги советува владините институции за воените аспекти на реформите на безбедносниот сектор со цел да придонесе кон понатамошните евроатлантски интеграции и да обезбеди поддршка за операциите предводени од НАТО во здружената балканска зона на операциите. Дел од мисијата на Штабот беше и континуираната транзиција од неговите некогашни активности како оперативен штаб во правец на строго советодавна улога при завршната фаза на реформи во земјата пред донесувањето на одлуката за зачленување во Алијансата.

Втората улога на претставниците на Алијансата во нашата земја беше да се обезбеди поддршка и помош во процесот на фазна подготовка на вооружените сили во остварувањето на нивната мисија за она што се очекува од нив во иднина, врз основа на процените за европската и за глобалната безбедносна реалност. Со цел да обезбеди потесен контакт со Министерството за одбрана и со Генералштабот на АРМ, НАТО-советодавниот тим беше сместен во зградата на МО. Во процесот на воени реформи НАТО-советодавниот тим работеше тимски на целокупниот процес на развиениот Преглед за стратеска одбрана како дел од Концептот за национална одбрана и безбедност на Владата на РМ, а неговата активност се одвиваше во неколку области: човечки ресурси и воена обука и образование; интероперабилност; логистика; комуникации и информатички системи. Кон крајот на минатата година НАТО-штабот во Скопје целосно го заврши префрлувањето и неговите обврски за логистичка поддршка и ѝ ги предаде на Армијата на Република Македонија. Со тоа заврши и овој дел од неговата мисија.

Со намалувањето на мисијата на НАТО се потврди успешната на реформите во Република Македонија. Со намалувањето на мисијата на НАТО си замина и високиот воен претставник и командант на НАТО-штабот во Скопје, бригадниот генерал Давид Хумар, кој и беше вистински пријател на Република Македонија. Клучниот документ на кој се несеквична помош и поддршка во изминатата година заедно работев Министерството за одбрана и НАТО-советодавниот тим беше Долгорочниот план за развој на одбраната на РМ со кој се детерминира патот како ќе се движи Министерството за одбрана и како ќе се развива АРМ во наредниот десетгодишен период.

„Од првиот момент кога дојдовте за прв човек на НАТО-советодавниот тим во нашата земја кажавте дека додека сте вие на чело на оваа институција имате желба Република Македонија да стане полноправна членка на НАТО. За жал нашата заедничка желба не се исполни. И покрај успешно завршените реформи ние останавме надвор од Алијансата заради противењето на една земја-членка. Сигурен сум дека во иднина ќе се вложат сите напори и оваа неправда да биде отстранета“, оцени министерот за одбрана, Зоран Коњановски, на прашалната средба со генералот Хумар.

Потврда на успешно завршените реформи истража и бригадниот генерал Давид Хумар. „Во изминатиот период беше постигнато многу. Одбранбените реформи мора да продолжат со истото темпо сè до пристапувањето на Република Македонија во НАТО“.

Поздравот и искажаните зборови на надеж на генералот Хумар дека наскоро ќе се сретнеме во НАТО кажуваат многу. Тие значат признание и очекување дека конечно ќе го добиеме своето место во Алијансата кое одамна го заслуживме. А дотогаш реформите мора да продолжат континуирано да течат со истото, ако не и со засилено темпо, неопходно за одржување на заложбите за членство во Алијансата.

Здравко Ризовски

АЈДУТОТ ШТО СТАНА КРАЈ

КАРПОШОВОТО ВОСТАНИЕ ОД 1689 ГОДИНА

На 6 април 1689 година маркграфот Лудвиг Баденски бил поставен за врховен командант на австриските војски на балканското боиште, а за членови на неговиот штаб биле одбрани генералите Пиколомини и Ветерани. Баденски на располагање имал само 24.000 војници, но се надевал дека и христијаните ќе помогнат. На 10 мај 1689 година Баденски добил задача, штом ќе го заземе Ниш, да излезе на Јадранско Море. Султанот Сулејман II (1687-1691) се стационирал во Софиското Поле претпоставувајќи дека од таму ќе има најдобар увид на воените операции. Султанот му наредил на Арап Реџеп-паша да го врати Белград. Арап Реџеп-паша располагал со 50.000 војници. Баденски, кој се движел кон Ниш, заедно со корпусите на Пиколомини и на Ветерани ги поразиле османлиските војски на 30 август 1689 година. Таму османлиската војска загубила 3.000 војници. На 24 септември 1689 година османлиските војски повторно биле поразени во Ниш и имале 10.000 мртви. Наспроти очекувањата на османлиската војска, грофот Баденски не продолжил да напредува кон Софија, туку војската ја поделил на два дела: едниот дел, на чело со генералот Пиколомини, го испратил да избие на Јадранското Море, а вториот дел под негова команда тргнал кон Дунав. Пиколомини одделил дел од војската за одбрана на Ниш, а потоа, преку Врање, ја зазел Грделичката Клисура.

Кога австриските војски продреле преку Качаничката Клисура во Македонија, македонското население, главно од североисточните краишта: Кратово, Крива Паланка, Куманово и Скопска Црна Гора, масов-

но се кренале на востание (Драган Ташковски, „Карпошовото востание“, Скопје, 1951, 20-21 стр.). Додека Пиколомини освојувал по Косово, другото австриско крило го зазел Лесковац и ја запоседнало Грделичката Клисура, а османлиската војска се повлекла кон Штип. Австријците, пак, кои наишле на силен отпор, не напреднале појужно од Врање така што овој меѓупростор, каде што немало никакви војски, го зазеле ајдутите на чело со Карпош. Ајдуството се претворило во востание, веднаш по Врањската и Кривопалянчката битка, односно околу 20 октомври 1689 година (Александар Матковски, „Карпошовото востание во 1689 година“, Скопје, 1990). Додека се воделе војни во ре-

онот меѓу Врање и Крива Паланка, Пиколомини дошол пред Качаничката Клисура. На 25 октомври 1689 година австриската претходница се наоѓала на излезот од Качаничката Клисура. Ова ги охрабрило да продолжат кон Скопје. Османлискиот командант, Махмуд-паша Беговиќ, кој имал задача да го заштити Скопје, ги чекал Австријците со 8.000 војска. Според податоците од статијата на професорот Томо Томоски, во нередот кој настанал во Скопје, особено кај реката Лепенец, османлиите загубиле 100 војници. Потоа Пиколомини го испратил полковникот Чаки да го извиди градот и откако добил информација дека е напуштен, наредил трупите да се симнат во градот и да се снабдат со храна. Според податоците земени од Силахдар, присуството на Карпош во Скопје се потврдува, дури и

бројката на неговата дружина, која заедно со одредени селани била околу 3.000, додека според професорката Бојаниќ оваа бројка се движи и до 20.000.

Куманово и Крива Паланка и уште некои други места биле заземени од ајдутите на Карпош пред доаѓањето на Австријците. За тоа тоа време, додека генералот Пиколомини со војска од шест коњички и пет пешадиски полкови или со околу 16.500 души војска сè уште се наоѓал на Косово, на теренот Крива Паланка – Кратово – Куманово – Карадаг – Качаник загосподариле востаниците. Сфаќајќи го значењето на востанието во Македонија, а со цел да ги придобие востаниците, Пиколомини испратил писмо до австрискиот цар Леополд I да го признае Карпош за кнез и да му испрати знаци за кнежевско достоинство, меѓу другото и кнежевски калпак. Импресивната бројка на Карпошовите востаници и нивните успешни воени акции им донеле официјално признание од австрискиот врв, при што царот Леополд I му пратил на Карпош кралски калпак и го промовирал во чин генерал. Во една статија за крунисувањето на Карпош, покрај другото, се вели: „Собирајќи околу себе извесен број ајдути, се појави еден разбојник кој припаѓаше на рајата и кој како божем суверен крал на Кумановското Кралство, наместо круна носеше калпак, испратен од Австријците“. Најверојатно востаничката власт била организирана на принципот на капетани во кои капетаните биле команданти на утврдените центри. Карпош, како нивен старешина бил санџак-бег или крал. Карпош како водач носел калпак, капетаните носеле свечени офицерски капи по теркот на австриските офицери. (Ванче Стојчев, „Воена историја на Македонија“, Скопје, 2000).

Заземањето на Скопје на 25 октомври 1689 година од Австријците било неоспорен факт, а одговорноста за неговото палење е на Пиколомини, кој ова го образложил во писмото до австрискиот цар во кое вели: „Ми беше жал за зградите, какви што во оваа војна уште не бев видел; џамии од најфин мермер и порфир со илјадници кандила и позлатени корани на кои би им посветил внимание и човек од Рим“. Во оваа глетка вели дека уживал од сè срце, можеби поради тоа што во градот владеела чума (Mehmet Turgut, Osmanlı'da devlet, ekonomî ve batılılaşmadaki zanlısıklar, Истанбул, 1998. На знакот од три топовски истрели се вивнал пламен и чад кој го помрачил сонцето на 26 октомври 1689 година, како и наредниот ден.

При повлекувањето од Скопје, Пиколомини ја затрупал Качаничката Клисура за да оневозможи премин на османлиската војска. Во текот на 6 ноември 1689 година во Призрен на помош му дошле 5.000 вооружени востаници: Срби, Албанци и Црногорци. На 9 ноември 1689 година, во Призрен, Пиколомини и подлегнал на болеста. Австриската војска, која преку Качаничката Клисура дошла во Скопје, повторно се повлекла назад за да презими.

Дел од австриската војска, која повторно влегла преку Грделичката Клисура и водела борби северно од Крива Паланка, по битката на 17 октомври 1689 година се повлекла да презими во Грделичката Клисура и повремено да навлегува во правец на југ до Штип. Според тврдењата на Силахдар, Австријците навлегле длабоко во Османлиската Империја, при што биле ограбени Те-

тово, Штип, Скопје, Куманово и Крива Паланка. Востаниците со помош на австриските одреди навлегле во Велес и во Штип, а стигнале и до Демир Капија, при што и градот Штип бил запален како Скопје, а делумно бил запален и Велес од страна на австрискиот командант Саноски (Тетово и Тетовско низ историјата, к.1, Тетово, 1982). На 21 декември 1689 година Саноски со 500 војници го нападнал градот и запленил многу стока, но на враќање бил разбиен од силен османлиски одред.

На просторот меѓу Врање и Штип се создал вакуум така што османлиската војска се повлекла оттаму, а Австријците не го пополниле тој вакуум, па во овој простор навлегле ајдутите на Карпош. Прв слободен град бил Крива Паланка, ослободен на 20 октомври 1689 година, при што биле заплени и 6 топови. Втор ослободен град бил Куманово и тоа дендва по ослободувањето на Крива Паланка, на 22 октомври 1689 година. Границата на ослободената територија се протегала меѓу Грделичката Клисура и Штип и меѓу Качаничката Клисура и Велес, а на запад до Скопје. Оваа територија била слободна 6 седмици.

Карпошовата слободна територија претставувала тампон-зона меѓу двете армии. Австриските одреди на чело со Холштајн на 10 ноември 1689 година се нашле пред Штип, каде дошло до жесток судир помеѓу австриските и османлиските војски. Во овој судир османлиите оставиле 2.000 загинати. Австријците го ограбиле градот, земајќи неколку илјади грла добиток, потоа го запалиле градот, а на враќање разбиле и еден османлиски одред од 300 војници.

Османлиите имале помош и од татарските

војски кои броеле околу 30.000 илјади на чело со татарскиот хан Селим Гирај. На 29 ноември 1689 година, заедно со заробените Карпош и неколку стотините други заробеници, војска на татарскиот хан Селим Гирај и османлиската војска од 10.000 војници, се упатиле кон Скопје. Меѓу селата Раштак и Љуботен извршиле сверски колеж на христијанското население. Ова место каде што бил извршен невидениот колеж, и денес се вика „Касапски ливади“. Најверојатно Татарите во Скопје влегле без борба бидејќи немало австриска војска, а малубројните ајдути се повлекле од градот, особено кога чуле дека Карпош е заробен. Хамер вели дека причината поради која Карпош бил набиен на кол пред скопскиот мост и боден со копја е поради тоа што тие кај него ја нашле царската дипло-

ма која му ја дал австрискиот цар (Joseph von Hammer, Historija turskog Osmanskog carstva, t.3, Zagreb, 1979). Виторовиќ, пак, во 1940 година, напишал дека Карпош бил обесен на големото разгрането дрво на брегот на реката Вардар, а потоа бил мртов набиен на кол и фрлен во реката Вардар. Според најстарите османлиски извори, а тоа се хрониките на Рашид, Дефтердар и Силахдар, се потврдува дека Карпош бил фатен, набиен на кол и фрлен во Вардар.

По заземањето на Скопје, наскоро, околу 1 декември 1689 година, било заземано и Тетово. Османлиите веднаш не ја нападнале Качаничката Клисура, туку преку Куманово, Прешево и Ѓњилане ја заобиколиле. Херцогот Холштајн на 30 декември добил информација дека 11.500 турска војска од кои 4.000 Албанци-наемници, тргнале кон Качаник. Австриската војска броела околу 3.600 војници, од кои 1500 биле Срби и Албанци. Османлиските војски прво го нападнале левото крило и го поразиле, додека десното крило каде што биле албанските доброволци поминало од страната на османлиите поради омразата кон полковникот Штрасер. Во Качаничката битка која се одиграла на 1 и 2 јануари 1690 година, Австријците биле страшно поразени и на бојното поле оставиле 2.241 нивни луѓе, меѓу кои и хановскиот принц Карло, грофовите Штурм, Кронсфелд и Ауерсперг, како и полковникот Штрасер. Трискотина топови, две хумбари, сето оружје и муниција биле заплени. На бојното поле османлиите широко ги распослале своите војски со што ја зголемиле својата тактичка прегледност, просторот за дејство и можноста непријателот да биде ненадејно нападнат од тилот или опколен. Оваа нивна тактичка претпоставка се покажала точна, бидејќи австриските војсковојци помислиле дека војска на противникот се оддала кон пљачкосување по околните места, без да размисли дека таа се разредила и се маскирала во планинскиот предел. Вака ненадејно тактички изненадена, австриската војска била нападната од четири страни, а еден час по заоѓањето на сонцето била поразена.

Веднаш по задушувањето на Карпошовото востание, новиот велики везир Купрулу објавил амнестија со цел да се вратат луѓето од востанатите краишта, а доколку тоа не го стореле во предвидениот рок кој изнесувал шест месеци, имотот ќе им бил конфискуван.

Османлиите заробиле околу 6.000 селани, меѓу кои и жени и деца, и ги запалиле околните села. Во текот на востанието јаничарите запалиле повеќе села, од кои исчезнале Секулица, Кркуково, Снеготин, Брбица, Иванковци, а според рускиот автор Селишчев исчезнале и Просек, Тиквеш, Хохово, Пештера, Желиште, Опстрана итн.

Карпошовото востание во голема мера било условено од австриското навлегување, но територијално и акцијно било самостојно и независно. Австро-турската војна е важна за нашата земја, бидејќи за првпат од освојувањето на Македонија во 1392 година од страна на османлиската војска повторно се воделе битки на македонско тло во кои за првпат се создала ослободена територија под раководство на Карпош која траела нешто повеќе од шест седмици.

д-р Андреј Илиев